

Эрех! Каллах эрех!

Пурнаç пелтереше ан тексемлентерчче

Айтър-ха урама тухса тинкеререх пәхар. Пәрисем хайсен есәсемпе васкаҫсе. Тәприсем мухмар-суммарла аптранран темән шыранә евәр сулланса утассе. Ку чухне вара чуна усмалли кетесем чылай: саккунлисем тата саккунсаррисем.

Арсинсемпе хәрарәмсем пәр тан правалла теме ханәхрамәр ёнтә. Анча, шел пулин те, сакә эрех черкки патне аласене пәр тан тәснинчен те курәнәт. Урамра чипер тум тәхәннә хәрарәмсем үсәр утине, ку сәс те мар, выртние асархасан, пурнаç урапи малалла мар, каялла кайнан курәнәт.

Юлашки сәлсенче вара эрехпе услам тәвакансем йышланса кайрәс. Паллах, кунта сутаканә те, туянаканә те айәпсархасан мар пулә. Сапаха та сутушин ытларах явап тытма тивет. Акә савәнпа сыхәннә есене тишкерер-ха. Хопкәпер яләнче пурәнкан Нина Никонорова Фомина саккуна пәсса спирт пур шөвек хатәрленә, упранә, услам тунә.

2006 сұлхи июнь уйәхәнче 48 сұлхи хәрарәм Чепелкасси ялне ситет, палла мар сынтан автомашина чүречине сумалли ятарла шөвеке пиләк литр кәрекен канистрпа туянат. Есәме юрәх-

саррине пәлсе тәрсах унпа услам тумта киле илсе килет. Сапла вара ништа та еселемен хәрарәм, сұл ситмен хәрачана үстерекенскер, сапла майпа укса еслесе илме шутланә-ши? Наркәмәшлә шөвеке шыва хутәштарса кәленче савәтсене тултарат. 42,6 процентлә 0,25 литрлә савәтри эрехе Сергей Николаевич Иванова 30 тенкәпе сутат.

Чәхә пәчәккән сәхсах тәрәнат тенә евәр, сав кунах сутусә Тамара Петровна Корпусована 0,375 литр кәрекен савәтлә 53,2 процентлә шөвеке сав хаплах сутат.

Суту-илү тунә наркәмәшра диэтилфталат денатурат хутәшә паларнә, унан пахаләхә ГОСТпа киләше тәман. Апла пулсан шөвек сывләхшән самаях сиенлә пулни яр усән паларнә. Наркәмәш сутуси хайән айәппе пәтәмпех йышәнәт тата үкәнет.

Савән пекех тепәр усламса та пукунлисен серепине сәкланә. Хальәхе суд пулман пирки ятне асанмәпәр. Хыркасси яләнче пурәнкан пәр сын автомашина чүречине сумалли ятарла шөвеке 1,5 литр Шупашкарта туянат. Киле күрсе килсе аңа хутәштарса савәтсене тултарат. Сутусә усла-

мән сәлтанне сәплахах аңлантарса парат. Хуәләхри пурәнмалли сурт тата ытти хуралтәсем те самай хавшанә. Юсав есәне ирттерме вара сахал укса кирлә мар. Сак йывәрләхран сәләнна шутланә та ёнтә усламса. Тәрәссипе вара юсав есәсене пурте ирттерәсә. Енчен те сәләнәсран сапла майпа тухса пулсан мән пулнә пулчәкә-ши?

Пурнаса сәмәллатма шутланәскер майән 5-мешәнче пәр арсынна 0,25 литр кәрекен 67,4 процентлә наркәмәшә сәнет. Черкке тусәшән вара наркәмәш-и вәл е сук, пурпәрех пулас. Пәр тутә илнәскер сав кунах тепәр савәт туянат, кәленчине 40 тенкәпе. Паларса хәвармалла, кунта иленнисем сахаллан пулман. Икә есә пәхса тухнә май кунта пәр сыхәнә пурри паларат. Хайсене палласа илекенсем сирсәс пулә.

Вәренән те вәсә пур теҫсә те, кунта та сәплах пулса тухнә. Сутусәсен усламне шалти есәнен пәйәнче вай хуракансем часах пәркәчланә.

Айәллап есәсене прокурора пулашканә Е.Н. Егоров тата прокуратуран аслә следователә М.Н. Тарасов тәпченә.

Р. ИЛЛАРИОНОВА.

Килти хушма хуәләх

Кроликсен кәсә чирә

Кроликсене кәсә чирә ерчә. Аңа мәнле пәтермелли синчен сырса катартаймәр-ши?
Сак чире кәсә савәсә ертет. Вәл кролик тирә (савән пекех этемән те) сине лексе питә хытә кәсәттерет. Кроликсен халхи синче, пус тирә синче савәс ытларах пулат. Тепәр чухне савәссем халхана кәрсә каясә. Выхәх ун пеке чухне питә канәсәрланат, апат сими пулса пырат, начарланат, каярахпа вилсе кайма та пултарат.

Сипленә чухне кәсә аптракан вырәнсене скипидарпа питә тәплән сәрмелле. Унпа нүретнә татака е ватана суранлә вырәнә ислетнә-сәтарнә хысән пиңетпа илсе банкәна тултармалла, сунтарса ямалла. Тепәр 4-5 кун иртсен кәсә вырәнәсене татах скипидар сәрмелле. Чәрчунсен читләнчә, апат-симәс валахкисемпе ытти хатәрсене 5 процентлә креолин ирәлчәкәпе имсамламалла.

Кәсә чирәне чирленә кролик ашәпе усә курма юрат. Унан тирне ытти тирсенчән уйрам пәр уйәх упрямалла.

Пачка кәрпи тата тухә

Хайшә-пәри пахчара тапрака кашни сулах пачка кәрпи хыват. Сакә тупаша үстерме пулашат, теҫсә. Тәрәсәх-ши сакә?

Пачка кәрпи пәрремәш сул тухәс сине витәм күмест. Тапра структурине лайәхлатат кәна. Тәмли кәләшарах пулат, хайәрли нүрәк ытларах тытса юлма пулат. Иккәмәш тата малашнехи сүлсенчә пачка кәрпи сәрсе пына май тапра пулахә кәштах лайәхланат. Сапла пачка кәрпие кашни сулах усә курсан тапрага гумус пулашат, вәл хуралат. Пулаха үстерме тапрака кәсалхи пачка кәрпине мар, сәрме пуланине е йалтах сәррине хывсан лайәхрах.

Сакна сәсә асра тытмалла: тапрака кәсалхи пачка кәрпине нумай хывсан вәл усә вырәнне сиен кәна күме пултарат. Тапра пулахә үсәс вырәнне татах чакат. Мәншән тесен пачка кәрпи сәрнә чухне тапрари азота хай сине турса илет. Уләмлә тисләке хывсан та сакән евәрех пулат. Пахчәсәсем кун пеке чухне үсән-тарана тисләк сунтарса ячә тесе шутласә. Ку тәрәсәх мар. Усен-тарансен тымарәсем өнен сәрмен каяшәпе перәнсе тарсан кәна сүна кайма пултарасә. Уләмлә типә тисләке перәнсе тарса вәсем айәпланасә, йәркәллә аталанаясә кәна.

Пулахәсәр тапрака кәркунне чавнә чухне пәр таваткал метр пуәне 1 витре таранах пачка кәрпи хывма юрат. Хәл кәсичән вәл сәрме өлкәрет. Суркунне ку лаптака сәр улми лартсан аван.

Пачка кәрпине лайәхрах сәртәр тесе пәр сәре купаласа хума юрат. Вәл чылай сұл сәрмәсәр выртма пултарат. Мәншән тесен пачка кәрпи хай витәр шыв ямасть, сиелти сийә кәна йәпенсе хытса ларат. Пачка кәрпине компост пулма пахчари тапрапа хутәштарса купаласа хурсан аванрах. Майракалла шултра выхәхә уләм вырәнне сарса парсан вара тата лайәхрах. Выхәхә каяшәпе хутәшнә пачка кәрпине купаласа хурсан вәл хәвәрт хәрме тытәнәт те лайәх сәрет. Сәрнә пачка кәрпие кәна удобрени вырәнне усә курма пулат. Вәл тапра структурине лайәхлатат кәна мар, үсен-тарансене вайләрах аталанма та пулашат.

Вулакан пултарулахә

Ангел

Кәсхи шәпләхра, ак, пәр ангел вәсәт, хай ачаш (юррине) сәминне көвәлет. Уйәх, пәләт, тупери сәлтәрсем, Ак, итләсә аңа киләнсе.

Вәл юрлат таса туйәм синчен, сәтмахри сәдсемпе тулли пурнаç синчен. Аслә Турә синчен вәл юрлат мухтаса, Суя сук хал кунта, тәнласам.

Ача-пача учреждениәсенче

Пирән патра пурнаç интереслә те нумай енлә

Ачан сывләхә, унан пурнаçе – сәр синче чи хапли. Савәнпа пирән, аслисен, аңа сыхласа хәварма пәлмелле. Ачана сұл-йәр хәрушсәрләх правилисем синчен каласа памалла. Хәсан пусламалла-ха ку есә? Паллах, школ сұлне ситичән. Мәншән тесен ку вәхәтра ача нумай информаци астуса юлма пултарат.

«Путене» ача садәнче ку есә час-часах туса ирттерәсә. Уйәрмах урамри сүлсем синче сүреме вәрен теҫсә. Савәнпа та сәдикре сұл-йәр хәрушсәрләх инспекторә пирәншән кәтнә хәна.

Акә июль уйәхәнче кунта «Светофорик» уйәхләх иртрә. Сұл-йәр хәрушсәрләх инспекторә С.В. Иванов аслә ушкән ачисене (воспитательсем Л.Ю. Кокурина тата Р.П. Андреева) сұл синче хайсене мәнле тытмалли пирки каласа пачә, «Регулировщик» вайя ирттерчә. «Знаете ли вы знаки дорожного движения» викторинара Муркаш урамәсем пирки макет тәрәх каласа пачә.

Ачәсем питә кәмәллә пулчәс. Хайсен пәлөвне сирәплетрәс, урамри сұл-йәр правилисене пәхәнма сәмах пачәс.

Сән үкерчәкре: «Путене» ача садне сүрекенсем черетлә заняты вәхәтәнчә.

Врач канашә

Вар-хырам чирәсенчен сыхланяр

Хәвәрт иртәсә сү кунәсем, акә июль уйәхә те иртсе кайрә, часах август та вәсленә, кәсәх кәркунне ситет. Сү вәсә, кәркунне – мән тери лайәх вәхәт ял сүннишән.

Вар-хырам чирәсем ан лекчәр тесен, пахаләхлә апат-симәсепе усә курмалла. Хәвәрт пәсәлакан япаласене ашә кунсенчә сивә сәрте тытмалла, пүлөмре чылай вәхәт хушши упрани сиенлә, ашә пүләм микробсене хәвәрт аталанма, апат-симәсепе пәсәлма май парат.

Вар-хырам чирәсенчен асарханас тесен, харпәр хай гигиена правилисене пәхәнни пысак пәлтерешлә: суса тасатайман пахта сымәсә улма-сырла, таса мар аләсем – чылай чирсен сәлтәвәсем. Пәсәлнә апат, шыв бактериәсем организм лексен, чирән малтанхи палисем пусланасә: хәстарма пулат, хырам тата пу сиратәт, варвитти пулат.

Варвитти чирә тәрләрен пулат: хәш чухне вәл сәмәллән иртсе каят, тепәр чухне вара сынна уран үкерет. Варвитти хәш-пәр сынсен сасартак пуланат, тәприсен пәчәккән-пәчәккән вәиланса пырат. Малтанах чирлә сын сайра-хутра хәсат, тәләкра 8-10 хутчән тула каят, каяшә шыв пек шөвә, сара е симәс тәслә тухат, ун синче лаймака, юн пулма пултарат.

Юнлә варвитти чирлет-терекен микробсем этем ашне лексен, пыршән лаймака витәмне суранлатәсә. Сак суранланнә вырәнсенче микробсем питә нумай ерчәсә, наркәмәш пек япла (токсин) кәларса тәрәсә. Сак токсинсем, пыршәран сәрхәнәс кәрсә, пәтәм организм сараласә, тәрләрен организмән сиенләсә.

Чир мәнле иртәссе сын организмне мәнле микроб лекнинчән, вәл чирпе мәнле кәрешме пултарнинчән те килет.

Варвитти чирленә сынна сийәнчәх сиплелелә, сийәнчәх больницана илсе каймалла. Йывәр чирленә сынна килте кәна сиплесен, аңа чиртен сыватма кансәр е пачах та май сук. Унта аңа, пур майпа та сиплесә тәрса, хәвәртрах сывалма пулашасә. Юнлә варвитти чирленә сынна килте усрасан, вәл ыттисене те чир ертме пултарат.

Вар-хырам чирәсем ереслен сыхланмалли тәп услови – профилактика. Эсир пурәнкан суртра, еслекен вырәнта, шкулта, ача сәчәсемпе яслисенчә, пасарсемпе магазинсенчә – пур сәрте те таса та тирпейлә пулни пурин сывләхне те сыхлама май парат. Савәнпа та ку енәпе эпир медицина работникәсене пулашасә шанатпәр. Санитари правилисене пәхәнәр.

Г. СОКОЛОВА,
тәп больницаари врач-эпидемиолог.

Пәлтерәсем. Объявления

В Ярабайкасах в здании сельадминистрации с 1 августа открылся магазин «Канцтовары».

Адвокат Иванов Владимир Вячеславович

Весь спектр юридических услуг для физических и юридических лиц: ведение гражданских и уголовных дел, представительств в судах общей юрисдикции, а также в арбитражном суде; взыскание долгов, трудовые споры и др., составление заявлений, жалоб, проектов договоров и иных документов правового характера, юридическое сопровождение сделок с недвижимостью, помощь в оформлении наследства и приватизации, консультации.

Адрес: с. Моргауши, ул. Мира, д. 9 (здание редакции). Часы работы: с 9.00 до 18.00. Выходные: суббота, воскресенье. Тел.: 8-906-383-01-00.

Продается земельный участок площадью 0,40 га с надворными постройками в д. Сюлово Торавеского сельского поселения. Тел.: 8-909-300-67-31. (Звонить вечером).

2-2. Срочно продается автомашина ВАЗ-21099, 1994 года выпуска, цвет красный, есть музыка, сигнализация, цена 48 тыс. руб. Тел.: 8-903-967-26-55; 8-927-665-88-66.

Автомобиль «Мазда-323», 1985 г.в., серебристый металл, в хорошем состоянии, сигнализация, страховка, имеется газовое оборудование, ТО до 07.2008 г., недорого продаю. Тел.: 8-905-347-57-70.

Пластиковые окна, двери. Автоматическая линия, качественно, недорого, короткие сроки изготовления. Тел.: 8-917-659-47-01.

Муркаш районен коллективә Нискасси яләнчи столовайра буфетчица пулса ёслекен Е.А. Тимофееван тәван

АМӘШӘ

вилсе кайнә пирки унан семийпе тата сывәх тәванәсемпе пәрле тарәннән хурланни синчен пәлтерет.

Муркаш районен коллективә Нискасси яләнчи апат-симәс магазинчә сутусә пулса ёслекен М.Н. Мигушван юратнә мәшәрэ

Николай Алексеевич МИГУШОВ

сарәмсәр вилсе кайнә пирки унан семийпе тата сывәх тәванәсемпе пәрле тарәннән хурланни синчен пәлтерет.

ГУП ЧР «Моргаушский издательский дом»
Моргаушская районная газета
«СЭНТЕРУ ЯЛАВЭ»

УЧРЕДИТЕЛИ:
Министерство культуры, по делам национальностей, информационной политики и архивного дела Чувашской Республики.
Государственное унитарное предприятие Чувашской Республики «Моргаушский издательский дом».

Директор-гл. редактор
А.И. ТИХОНОВ

Адрес: 429530, Чувашская Республика,
село Моргауши, улица Мира, дом 9.
ТЕЛЕФОНЫ: директор-главный редактор - 2-11-36,
заместитель главного редактора - 2-12-82,
бухгалтерия - 2-11-35, отделы: общественно-политической жизни,
социальной жизни - 2-12-82, сельского хозяйства - 2-11-38.
E-mail: morpress@cbx.ru

Газета зарегистрирована управлением Федеральной службы по надзору за соблюдением законодательства в сфере массовых коммуникаций и охране культурного наследия по Приволжскому федеральному округу. Свидетельство о регистрации СМИ ПИ № ФС 18-2329 от 15 августа 2005 года.

Газета выходит на чувашском языке по средам, субботам.
Печать офсетная, объем 1,0 п. листа. Тираж 3465.
Материалы на правах рекламы публикуются под знаком Р или рубрикой «Аталану сүлөпе».
Время подписания в печать в 17 час. 20 мин., подписано - в 17 час. 07.08.2007 г.
Заказ
Дежурный по номеру БЕЛОВ А.П.
ИНДЕКС ИЗДАНИЯ: 54822.